

УДК 351

Скок П. О.,

здобувач Академії муніципального управління

ІНСТРУМЕНТИ ІНТЕГРАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР

Анотація. Обґрунтовано необхідність моніторингу якості діяльності ВНЗ України. Досліджено систему управління післядипломною освітою. Визначено основні інструменти, здатні забезпечити як внутрішню, так і зовнішню оцінку освітньої діяльності на національному та міжнародному рівнях.

Ключові слова: освітня політика, інструменти інтеграції, європейський простір, національний та міжнародний рівень.

Скок П. А.,

соискатель Академии муниципального управления

ИНСТРУМЕНТЫ ИНТЕГРАЦИИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ УКРАИНЫ В ЕВРОПЕЙСКИЙ ПРОСТРАНСТВО

Аннотация. Обоснована необходимость мониторинга качества деятельности вузов Украины. Исследована система управления последипломной образованием. Определены основные инструменты, способные обеспечить как внутреннюю, так и внешнюю оценку образовательной деятельности на национальном и международном уровнях.

Ключевые слова: образовательная политика, инструменты интеграции, европейское пространство, национальный и международный уровень.

Skok Pavel,

Researcher Academy of Municipal Management

TOOLS INTEGRATION OF HIGHER EDUCATION IN EUROPEAN SPACE UKRAINE

Annotation. Ukraine's accession to the Bologna Process has stimulated the movement of its national education system for rapid updating of strategies to enter the modern frontiers of education, which contributed primarily to accelerate the process of establishing a system of continuous education. The explosion of scientific and technological revolution, the rapid pace of scientific and technological progress in the field of engineering, transport, communications, development of information technologies has meant that for the first time in economic history generations of technology life cycle was shorter than the period of active employment rights. In order to adapt to the changing world, the employee must master new techniques and technologies, to be able to use at home and work a variety of items and services. As a result, the existing educational system lags behind the requirements of today.

The transition to a market economy has forced many people to change professions. Obtaining high-quality basic and systematic education has opened a person to develop, complete their education, enhance or modify the qualification in order to meet the demands of the world and dynamically changing. Changing the concept of "education for life" fundamentally different "education through life" made a continuous learning process, stimulating, so that always makes it possible to acquire the necessary knowledge, values and skills. Such education is primarily related to professional development and lifelong learning includes both formal and informal types of

education and professional activity reflects an ongoing process of the individual, it provides the opportunity to live in a society that is changing rapidly.

Reform of higher education in Ukraine is building towards a single European space. At the same time, despite the fact that started the review and simplify the structure of educational levels and developed a new range of specialties, the scientific basis taking into account the real needs of society and some indicators forecasting still has not.

You need to amend the laws to be returned to manufacturers for productive interaction with educational institutions. At the same time, not all schools have learned the rules of market economy, do not show adequate flexibility and responsiveness for changes to programs adequately respond to new technological developments, development of information and communication technologies. Not analyzed regional development strategies for forming beliefs about the relevance of specific specialties. There is a need for training managers of educational technology labor market monitoring and analysis of business requirements to the skills and competencies of professionals.

Keywords: Education policy, tools integration, the European space, national and international level.

Вступ. Трансформаційні процеси в економіці України, її реформування та модернізація вимагають розробки нових наукових підходів до визначення ролі вищої освіти в економічному житті суспільства, всебічного дослідження тенденцій її розвитку та закономірностей функціонування. В умовах ринкової економіки держава використовує економічні методи управління. Серед заходів, які потребують невідкладного вирішення, є підготовка висококваліфікованих професійних кадрів, яких вимагає український ринок праці. Тому державна політика в сфері вищої освіти має зосередитись на забезпеченні підготовки вищими навчальними закладами кадрів з таким розрахунком, щоб молоді фахівці після закінчення навчального закладу мали можливість реалізувати отримані знання на практиці, виявити творчі сили й ініціативу.

Аналіз останніх наукових досліджень. Пошук ефективних механізмів державного управління реформування вищої освіти є предметом постійної уваги теоретиків і практиків. Серед них слід назвати таких вітчизняних і зарубіжних фахівців, як: В.Бакуменко, Б.Данилишин, В.Князев, М.Корецький, В.Куценко, В.Майборода, С.Майборода, В.Мартиненко, О.Поважний, С.Поважний, В.Тертичка, В.Цветков, Б. Кларк та ін.

Постановка завдання. Обґрунтувати необхідність моніторингу якості діяльності ВНЗ України. Дослідити систему управління післядипломною освітою. Визначити основні інструменти, здатні забезпечити як внутрішню, так і зовнішню оцінку освітньої діяльності на національному та міжнародному рівнях.

Результати. Оскільки відмінність між державними і приватними закладами освіти досить істотна і не вичерпується джерелами фінансування, однакова діяльність для них згубна. Державні навчальні заклади зобов'язані працювати за готовими державними програмами, реалізовувати державну концепцію освіти й державне замовлення на кількість і якість фахівців. Недержавні – мають, з одного боку, задовольняти освітні потреби громадян,

згідних сплачувати за ці освітні послуги, а з другого, – виконувати функції експериментальних модулів, створювати свої програми та концепції, доводячи на практиці їхню життєздатність, працювати з урахуванням державних стандартів для суспільства під контролем держави, проте самостійно та інноваційно. Водночас слід зазначити, що державне регулювання діяльності приватних навчальних закладів в Україні відбувається “навздогін” розвитку приватного сектора системи освіти, що можна оцінювати як порушення принципу випереджаючого стану в державному управлінні.

Приєднання України до Болонського процесу стимулювало рух її національної освітньої системи до скорішого оновлення стратегій, до виходу на сучасні рубежі розвитку освіти, що сприяло, насамперед, прискоренню процесу становлення системи безперервної освіти. У галузі вищої освіти загальний напрям реформ, який визначили уряди цілого світу за величезної підтримки громадських організацій, спрямований, як відзначає Марек Квек, на “запровадження пожиттєвої освіти для кожного, якнайширший доступ до знань за помірну плату, інтенсивне навчання в закладах, що фінансово незалежні та постійно зорієнтовані на ринок. Така тенденція розвитку сьогодні очевидна повсюди” [3, с. 109]. Вибух науково-технічної революції, високі темпи науково-технічного прогресу в галузі техніки, транспорту, зв’язку, розвиток інформаційних технологій привели до того, що вперше в економічній історії людства життєвий цикл поколінь техніки став коротшим від періоду активної трудової діяльності людини. Для того, щоб пристосуватися до мінливого світу, працівник повинен опановувати новою технікою й технологіями, уміти використати в побуті й роботі різноманітні предмети й послуги, яких 10 років тому ще не було. У результаті існуючі системи навчання відстають від вимог сьогодення.

Перехід до ринкових відносин змусив велику кількість людей міняти професію. Одержання базової високоякісної й систематичної освіти відкрило можливість людині розвиватися, доучуватися, підвищувати або змінювати кваліфікацію для того, щоб відповідати вимогам навколишнього світу, що динамічно змінюється. Зміна концепції “освіта на все життя” принципово іншою “освіта через все життя” зробила освітній процес безперервним, стимулюючим, таким, що постійно дає змогу оволодівати необхідними знаннями, цінностями, вміннями. Така освіта, насамперед, пов’язана з підвищенням професійної кваліфікації протягом усього життя і включає як формальні, так і неформальні види освітньо-професійної активності, відображає безперервний процес розвитку індивіда, забезпечує його можливості жити у суспільстві, що швидко змінюється.

Навіть сьогодні багато хто не розуміють, що альтернатив створенню нової навчальної системи масової безперервної освіти практично не існує. На превеликий жаль, це характерно не тільки для робітників і менеджерів, але й для педагогів різного рівня, особливо в державах із транзитивною економікою,

якою є Україна. Таким чином, назріла необхідність переходу від “навчання професії” до “навчання вчитися”, що вимагало зміни освітньої моделі, технології навчання. Під керівництвом МОН України почалася формуватися інфраструктура перенавчання кадрів з питань банкрутства, конкурентоспроможності, охорони інтелектуальної власності і пенсійної системи, фахівців по роботі з цінними паперами тощо. Сформувалася мережа закладів з професійного навчання державних службовців, керівників підприємств, військовослужбовців, звільнених в запас, митників тощо. Відкрились нові спеціалізації напрямків перепідготовки для роботи в нових господарських структурах і ланках малого підприємництва, у банківській справі, страховій діяльності. Попри те, що в організації безперервної освіти є чимало невирішених питань та проблем концептуального і прикладного характеру, за роки функціонування безперервної освіти з’явилися вагомі результати, які свідчать, що означена модель здобуття освіти має і чимало змістових та організаційних переваг: питань, пов’язаних з наскрізним навчанням і вихованням у світлі Національної доктрини, законів України про освіту та Болонського процесу, з пошуком шляхів вдосконалення наступності в системі ступеневої освіти.

В сучасних умовах реформування освіти значне місце відводиться в Україні післядипломній освіті. Вона, за визначенням ЮНЕСКО, є “коронаю освіти” і дає можливість кожному фахівцю постійно поновлювати та поглиблювати загальні й фахові знання та вміння. Система післядипломної освіти ґрунтується на ідеї безперервної освіти, яка прийнята за стратегічну в усіх цивілізованих країнах світу.

Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні була затверджена рішенням Колегії МОН від 11 квітня 2002 р. Основними передумовами її розробки стали сучасні процеси становлення демократичної, правової, соціальної держави, розвиток засад громадянського суспільства, інтеграція України в Європейське співтовариство, проведення освітньої реформи, зокрема, реформування післядипломної освіти, спрямованої на її вдосконалення [4, с. 202].

Система управління післядипломною освітою побудована відповідно до законів України "Про освіту", "Про вищу освіту" та поєднує централізовані та децентралізовані форми керівництва фаховим зростанням спеціалістів на рівні регіонів, областей та районів, відповідно до потреб галузей. Координуючим центром післядипломної освіти є Міністерство освіти і науки України, яке співпрацює у цьому напрямі з усіма галузевими міністерствами та відомствами, Академією наук України та галузевими академіями, що мають у своєму підпорядкуванні відповідні навчальні заклади та підрозділи, а також з мережею недержавних закладів післядипломної освіти.

Сьогодні у формуванні комплексної системи післядипломної освіти, як складової частини національної освіти, відбуваються позитивні зміни. Так, у 2006 році в 600 закладах післядипломної освіти різного рівня підвищували

кваліфікацію близько 300 тис. фахівців народного господарства, 30 тис. осіб отримують другу освіту за програмами різного освітньо-каліфікаційного рівня з 58 спеціальностей [4]. З реалізацією основних засад Болонського процесу змінюється і стратегія роботи системи післядипломної освіти: навчальні заклади цієї системи поставлені перед необхідністю працювати не стільки на функціонування системи освіти, скільки на її розвиток.

Сьогодні вища освіта розглядається як фундамент розбудови української держави. Її повинні мати майже три чверті дорослого населення. Але постає проблема фінансування освіти. Світовий досвід показує, що витрати на освіту повинні становити на менш як 5 відсотків ВВП [1, с. 107]. До речі, експертами ЮНЕСКО мінімально можлива частка витрат держави на освіту визначена на рівні 3,5 відсотка. При їх зменшенні зростає ймовірність занепаду інфраструктури системи освіти. На сьогодні наша вища освіта на 37% фінансується з бюджету, на 61% – фізичними та юридичними особами і лише на 1% – підприємствами. Така структура фінансування не відповідає світовим тенденціям, де основне джерело фінансування освіти – це кошти державного та місцевих бюджетів.

У сучасних умовах ця проблема має розв'язуватися кількома напрямками. По-перше, фінансування з боку держави, але в умовах, коли ВНЗ навчають фахівців згідно з дійсним державним замовленням або виконують наукові програми так само на замовлення державних органів або підприємств. По-друге, фінансування з боку окремих підприємств та фірм, коли навчання фахівців здійснюється на їх замовлення або для них виконується тематика на основі госпрозрахунку. По-третє, фінансування навчання за рахунок безпосередньо осіб, які бажають здобути певну спеціальність.

Слід також відзначити, що комерціалізація та не виважені зміни в змісті вищої освіти зумовлюють те, що сьогодні ВНЗ дедалі схиляються в бік підготовки користувачів і споживачів, і, як наслідок, одночасно занедбується підготовка фахівців – генераторів нових знань, технологій, потрібних для забезпечення інноваційного розвитку держави. Некерованого характеру часом набуває створення філій вищих навчальних закладів (ВНЗ) у райцентрах, селищах, містечках – без кадрів і навчальної бази. Необхідно посилювати організаційну й контрольну роль держави з одночасним розвитком самостійності й автономії ВНЗ.

Отже, реформування системи вищої освіти України відбувається у напрямі будівництва єдиного європейського простору. МОН України не тільки ухвалює та визнає спільні для європейських держав положення, а й докладає зусиль до їх реалізації. Відбувається відновлення матеріальної бази ВНЗ, йде творчий пошук, визнання можливостей приватної сфери вищої освіти, зміцнення її позицій в цілій освітній системі країни. Система управління вищою освітою в Україні стає сьогодні все більш відкритою, гнучкою, здатною до розвитку за світовими освітніми моделями.

В той же час не дивлячись на те, що розпочався перегляд і спрощення структури освітньо-кваліфікаційних рівнів та розроблено новий перелік спеціальностей, наукового обґрунтування з огляду на реальні потреби суспільства і деяких показників прогнозування й досі не має.

Для цього потрібно внести відповідні зміни до законів, які б повернули виробників до продуктивної взаємодії з навчальними закладами. В той же час не всі навчальні заклади засвоїли правила ринкових відносин, не проявляють належної гнучкості та оперативності щодо змін до програм, адекватно не реагують на новітні технічні досягнення, розвиток інформаційних та комунікаційних технологій. Не аналізуються регіональні стратегії розвитку для формування уявлень про затребуваність конкретних спеціальностей. Назріла потреба навчання керівників закладів освіти техніці моніторингу ринку праці, аналізу вимог підприємств до умінь та компетенцій фахівців.

В цілому у системі організації вищої освіти в Україні відбулися зміни, які загалом збігаються з напрямом світових тенденцій у сфері освіти. Можливим ризиком в цих процесах можуть стати формалізм, небажання вносити зміни в діючу систему, засвоєння новітніх технологій, обмежене фінансування, різниця в ментальності українського й західного соціуму. Вихід бачиться у тому, щоб основою єдності у Європейському освітньому просторі виступила нова логіка побудови фундаментального базису сучасної вищої освіти, який має орієнтуватися на інтеграцію знань, поєднуючи їх розвиток з процесами глобалізації, гуманізації, швидким зростанням наукового знання й високих технологій, адаптативною реакцією ринку на формування нових форм праці й зайнятості.

Для того, щоб Україна повністю реалізувала положення Болонської декларації, їй потрібно не тільки здійснити значні зміни в системі вищої освіти, але й започаткувати європейські стандарти якості освіти, демократизувати освітню сферу без утрати кваліфікаційних показників, змінити управління якістю освітнього процесу. У “Всесвітній декларації про вищу освіту для ХХІ ст.”, прийнятій Всесвітньою конференцією з вищої освіти в Парижі у жовтні 1998 р., підкреслювалось, що якість освіти – поняття багатомірне, що охоплює всі його функції і види діяльності (навчальні і академічні програми, наукові дослідження, комплектування кадрами і студентами, матеріально-технічну базу, суспільно-корисну діяльність і академічне середовище). При цьому для підвищення якості дуже важливо забезпечити єдність внутрішньої оцінки з оцінкою зовнішньою. Моніторинг якості національної системи освіти визнано Радою Європи головним завданням, що передуює створенню єдиного європейського простору освіти у 2012 році. Саме Болонський процес посилив європейський акцент оцінювання, контролю та сертифікації якості освіти. У резолюції з’їзду європейських ректорів вищих навчальних закладів (м. Саламанка, 29-30 березня 2001 р.) якість визначено як “наріжний камінь”,

“основну умову” довіри, мобільності, сумісності і привабливості освіти [2, с. 75].

Модернізація управління якістю освіти, пошук нових, відкритих і демократичних її моделей стали важливим напрямом реформування в сфері вищої української освіти. Для досягнення цієї стратегічної мети першочерговим було налагодження високопрофесійного наукового, аналітичного і прогностичного супроводу управлінських рішень через моніторинг якості діяльності ВНЗ. Він є надзвичайно важливим поруч з такими обов'язковими умовами забезпечення якості, котрими є ретельний підбір викладачів та адміністраторів; постійне підвищення їх кваліфікації; розвиток нових технологій і методик навчання; інтеграція навчальних і наукових напрямків діяльності учбового закладу; співставлення освітнього процесу з міжнародними стандартами. Під моніторингом якості в освітній галузі найчастіше розуміють комплексну систему спостережень за станом системи освіти та змінами, що відбуваються в ній і її окремих елементах, оцінювання ситуації та вироблення прогнозу щодо якості освіти та її можливого розвитку.

Моніторинг якості діяльності ВНЗ України передбачав: вивчення зарубіжного та вітчизняного досвіду оцінювання якості освітньої галузі і створення на основі цього національної системи індикаторів і критеріїв якості освіти, формування національної та регіональної електронної бази даних стосовно якості функціонування системи вищої освіти України; розробку принципів і методів вироблення освітніх стандартів відповідно до вимог Державного освітнього стандарту за ступенями навчання. Моніторинг, який постійно проводив департамент вищої освіти МОН України, дав можливість одночасно використовувати його і як засіб проведення соціально-педагогічних досліджень, і як інструмент управлінського впливу на систему вищої освіти. Завдяки новому рівневі інформаційного забезпечення, впровадженню моніторингових технологій стало можливим прийняття управлінських рішень, які сприяли: удосконаленню форм і методів освітньої діяльності; підвищенню якості та оперативності вирішення планово-економічних, методичних та інших завдань; формуванню загального інформаційного простору в системі вищої освіти.

Основними інструментами, здатними забезпечити як внутрішню, так і зовнішню оцінку освітньої діяльності на національному та міжнародному рівнях, є механізми ліцензування та акредитації як ВНЗ, так і його освітніх програм. Історико-логічний аналіз наукових джерел свідчить про те, що інститут моніторингу в освітній галузі як інструмент управління освітою, виявлення та оцінки важливості проблем, які виникають в освіті, відстеження перебігу та результативності освітніх реформ, почав формуватися в Україні в умовах незалежності.

Висновки. На сьогодні надзвичайно важливим є налагодження ефективного управління системою вищої освіти країни, що зумовлено

насамперед необхідністю оперативно, і, головне, правильно, реагувати на зміни, які відбуваються у ВНЗ. У вищих навчальних закладах України поки ще дуже низький рівень інформованості викладачів, студентів про їхні права і обов'язки, роботи з розгляду заяв і скарг та вкрай незадовільний стан виконавської дисципліни.

Список використаних джерел:

1. Антошкіна Л.І. Економіка вищої освіти: тенденції та перспективи реформування / Антошкіна Л.І. – К. : Видавничий дім «Корпорація», 2005. – 368 с.
2. Каленюк І. С. Диверсифікація джерел фінансування освіти / І. С. Каленюк // Фінанси України. – 2003. – № 11. – С. 72-78.
3. Квек М. Глобалізація і вища освіта / М. Квек // Вища школа. – 2001. – № 4-5. – С.107-118.
4. Крисюк С. Наукові проблеми управління післядипломною освітою / С. Крисюк // Управління національною освітою в умовах становлення і розвитку української державності : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 28-30 жовтня 1998 р. – К. : МО України, АПН України, ДАККО, ІЗМН, 1998. - С. 201-207.

References:

1. Antoshkina L.I. (2005) Economics of Higher Education: Trends and Prospects reform , Publishing House "Corporation", Kyiv, Ukraine.
2. Kalenyuk I. (2003) Diversification of sources of funding for education , Finance of Ukraine. Vol. 11. P. 72-78.
3. Kvyek M. (2001) Globalization and higher education , High School. Vol. 4-5. - P. 107-118.
4. Krysyuk S. (1998) Scientific problems of management of postgraduate education , Office of National Education in the establishment and development of Ukrainian statehood: All-Ukrainian. scientific-Pract. conf., 28-30 October 1998 - Kyiv Ukraine MO, Pedagogical Sciences of Ukraine, Dhaka, IZMN, P. 201-207.

Рецензент: Литвин Ю.О., д.держ.упр.

УДК 351

Федоров В. В.,

здобувач Академії муніципального управління

СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ

Анотація. Визначено, що між податковим потенціалом та результативністю механізму території існує система прямих та зворотних зв'язків. Розглянуто механізми реалізації податкової політики додавши інформаційний та контрольний механізми. Визначено основні етапи використання економічного механізму реалізації державної податкової політики. Справедливу податкову політику визначено як політику на засадах застосування єдиних правил та розподілу податкового навантаження відповідно до принципів платоспроможності або вигоди.

Ключові слова: Механізми реалізації державної податкової політики, принципи платоспроможності та вигоди, прямі та зворотні зв'язки.